

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i Kumla
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Kumla kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Kumla kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i låg utsträckning** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen samt etablera samverkan med externa aktörer.
- Arbeta systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.
- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Uppföljning

Kumla kommun ska **senast den 3 juni 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Skicka redogörelsen till **skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se**. Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer 2024:9209 för granskningen i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Skolinspektionens granskning visar att kommunen saknar en samordning inom den egna organisationen som kan stödja arbetet med att bedriva uppsökande verksamhet gentemot de kvinnor och män som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och har rätt till det.

Av granskningen framgår att den uppsökande verksamheten inte är ett prioriterat arbete inom kommunen och att den inte är anpassad efter de lokala förutsättningar som råder. Rektorn för vuxenutbildningen uppger att de inte bedriver något organiserat uppsökande arbete gentemot kommuninvånare som har rätt till och behov av vuxenutbildning på grundläggande nivå och att det inte finns en ändamålsenlig organisation för den uppsökande verksamheten. Kommunledningen har inte uttryckt några förväntningar på hur arbetet ska bedrivas eller avsatt några resurser särskilt riktade till den uppsökande verksamheten. De resurser som finns för uppsökande verksamhet är riktade till arbetet med det kommunala aktivitetsansvaret. Enligt både studie- och yrkesvägledaren och rektorn saknas det såväl personer inom organisationen som har i uppdrag att bedriva uppsökande verksamhet som någon chef med utpekat ansvar för sådan verksamhet.

Av granskningen framgår också att det inom kommunens organisation inte finns någon samordning av den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå. I intervjuer med studie- och yrkesvägledare samt rektorn framkommer att studie- och yrkesvägledarna inom den kommunala vuxenutbildningen i begränsad utsträckning samarbetar kring uppsökande

verksamhet. Enligt rektorn är det svårt att bedriva uppsökande verksamhet när det saknas direktiv för hur arbetet ska gå till och när olika funktioners roller och ansvar för att stödja det uppsökande arbetet är otydliga i den egna organisationen. Rektorn berättar exempelvis att arbetsmarknadsenheten är involverad i den uppsökande verksamheten, men uppger sig ha svag kännedom om arbetet som den enheten bedriver. Av intervjuerna med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår vidare att det ändå förekommer vissa samarbeten internt. Var tredje vecka håller vuxenutbildningen samordningsmöten med representanter från arbetsmarknadsenheten, socialtjänsten och kommunalt aktivitetsansvar där även Arbetsförmedlingen deltar. Samordningsmötena har dock andra huvudsakliga syften än att arbeta uppsökande för grundläggande utbildning och fokuserar främst på frågor som rör elever som studerar komvux i svenska för invandrare (sfi) samt individer inom etableringsprogrammen. Det förekommer också enskilda samarbeten exempelvis mellan lärare och studie- och yrkesvägledare så som vissa informationsinsatser riktade mot elever som studerar på sfi.

Samverkan med andra aktörer

Skolinspektionens granskning visar att kommunen i begränsad utsträckning initierar och bedriver relevant samverkan med externa aktörer i syfte att stödja den uppsökande verksamheten.

Av granskningen framgår att kommunen är passiv i samverkan med andra aktörer. I intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledare framkommer att kommunen inte har någon pågående samverkan med externa aktörer som på ett medvetet sätt syftar till att stödja den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå. De tidigare nämnda samordningsmötena där Arbetsförmedlingen deltar är den samverkan kommunen har med externa aktörer. Samordningsmötena har dock andra huvudsakliga syften än uppsökande verksamhet för grundläggande vuxenutbildning. Enligt rektorn har kommunen tidigare varit mer aktiv och drivande vad gäller att initiera eller delta i projekt tillsammans med externa aktörer. Av intervju med studie- och yrkesvägledaren framgår att det förekommer att studie- och yrkesvägledare från vuxenutbildningen deltar i informationsinsatser i samverkan med andra aktörer. Dessa insatser handlar dock främst om att marknadsföra och synliggöra olika yrkesutbildningar.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Skolinspektionens granskning visar att kommunen inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och har rätt till det. Kommunen fokuserar endast på ett fåtal grupper av individer.

Av granskningen framgår att kommunen inte genomför några återkommande insatser för att skaffa sig en bred bild över vilka grupper och hur många kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att kommunen saknar en övergripande planering för den uppsökande verksamheten och endast fokuserar på ett fåtal grupper av individer i sitt arbete med att ta reda på vilka som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Enligt studie- och yrkesvägledaren och rektorn arbetar kommunen främst med att identifiera det eventuella behovet av grundläggande utbildning bland elever som studerar sfi, elever som inte klarar grundskolan samt arbetslösa. För målgruppen inom kommunalt aktivitetsansvar gör dock studie- och yrkesvägledare systematiska och regelbundna informationsinhämtningar. Detta upphör dock när individerna fyller 20 år.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskning visar att kommunen genomför vissa insatser för att söka upp kommuninvånare som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Kommunen saknar dock ett brett fokus i sitt arbete och det skiljer sig hur aktiva och riktade insatserna är.

Av granskningen framgår att kommunen inte har något systematiskt arbete för att söka upp de kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och har rätt till det. I intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framkommer att de flesta tänkbara elever söker upp vuxenutbildningen på egen hand. Det framkommer också att de uppsökande insatser kommunen ändå genomför emellertid i flera fall är passiva och präglas av generell information som exempelvis upplysningar på kommunens hemsida, information i lokaltidningen samt sociala media. Av intervju med rektorn framgår att kommunen brukar arbeta mer aktivt med att marknadsföra verksamheten och synliggöra för kommuninvånarna att de finns, men att den nuvarande studie- och yrkesvägledaren som ansvarar för komvux på grundläggande nivå är relativt ny i sitt uppdrag. Detta har bland annat inneburit att några av de uppsökande insatserna är satta på paus. Kommunen bjuder in de elever som ska påbörja studier på komvux på grundläggande till informationsträffar där de får träffa

lärare. Dessa elever blir också erbjudna samtal med studie- och yrkesvägledaren för kartläggning samt för att upprätta en individuell studieplan.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Skolinspektionens granskning visar att kommunen till viss del tar reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Utifrån den kunskap om behov och mål som kommunen får informerar de om olika möjligheter till utbildning och skapar motivation till studier.

Av granskningen framgår att kommunen skaffar sig kunskap om de behov och önskemål som finns hos den begränsade målgrupp av tänkbara elever som de identifierat. I intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektorn framkommer dock att detta främst handlar om elever som studerat på sfi, men att kommunens arbete med att ta reda på behov och önskemål och skapa motivation till studier hos andra delar av målgruppen däremot är begränsat. Enligt såväl studie- och yrkesvägledare som rektorn blir alla elever som ska börja studera komvux på grundläggande nivå efter en inledande mejl- eller telefonkontakt med studie- och yrkesvägledare erbjudna ett personligt möte. Detta möte handlar om kartläggning och att upprätta av en individuell studieplan för eleven. Studie- och yrkesvägledaren informerar sedan eleven om olika möjligheter samt individuella lösningar och flexibla upplägg för att underlätta och skapa motivation till studier. Kommunen beaktar i samband med denna kartläggning också i viss mån ett jämställdhetsperspektiv där de tar hänsyn till vilken roll kön kan spela i arbetet med att motivera till studier. Rektorn uppger att de exempelvis försöker informera och motivera kvinnor till deltidstudier vid föräldraledighet i syfte att de ska bibehålla sina kunskaper i svenska språket. De intervjuade eleverna berättar att studie- och yrkesvägledaren, inför att de påbörjade sin utbildning på grundläggande nivå, hjälpte dem genom att informera om vilka kurser eleverna behövde studera för att nå sina utbildningsmål. I intervjuer med studie- och yrkesvägledare och rektorn framkommer att arbetet med att informera tänkbara elever i syfte att motivera till studier i viss mån tar hänsyn till den spännvidd som finns inom målgruppen, från de som är svårmotiverade till de som är mer målinriktade. Exempelvis bjuder vuxenutbildningen i motiverande syfte in

tidigare elever som studerat komvux på grundläggande nivå att delta i temadagar för att visa goda exempel på vad studier kan leda till. Enligt rektorn fungerar det mycket bra när eleverna är väl inskrivna i skolans verksamhet. Kommunen utformar även i viss mån informationen om utbildningsmöjligheter med hänsyn till tänkbara elevers olika språkbakgrund. Det finns möjlighet till tolk för de som behöver det och viss information om praktiska villkor är tillgänglig på flera olika språk.

Personliga möten med tänkbara elever

Skolinspektionens granskning visar att kommunens arbete för att motivera tänkbara elever till studier inte präglas av personliga möten i någon större omfattning.

Av granskningen framgår att kommunen i viss mån informerar genom personliga möten om olika möjligheter till utbildning. Såväl studie- och yrkesvägledaren som rektorn berättar att studie- och yrkesvägledaren genomför personliga möten med den begränsade grupp av tänkbara elever som de identifierat inom ramen för det uppsökande arbetet. Det förekommer också att studie- och yrkesvägledarna deltar i olika typer av mässor för att informera om studier på grundläggande nivå. Även lärarna träffar varje elev individuellt för personliga möten, men detta är dock i samband med kursstart när eleverna redan påbörjat sina studier. I övrigt använder sig kommunen i begränsad utsträckning av personliga möten som verktyg att nå ut med information och motivera tänkbara elever till studier.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att kommunen endast delvis informerar om ekonomiskt stöd vid studier samt andra praktiska villkor som är viktiga för att individen ska motiveras att delta i studier.

Det framgår av granskningen att kommunen i begränsad utsträckning informerar tänkbara elever om ekonomiskt stöd vid studier och att utbildningen är kostnadsfri samt om andra praktiska villkor som är viktiga vid studier. Av intervjuer samt inkommen information framgår att studie- och yrkesvägledare informerar elever som studerar sfi om rätten till ekonomiskt studiestöd inom ramen för sfi-utbildningen. Kommunen informerar även om ekonomiskt stöd i samband med den introduktionsdag som hålls för alla elever som ska påbörja studier på komvux på grundläggande nivå. På kommunens webbsida finns information om att utbildningen är kostnadsfri. Det är dock oklart huruvida kommunen informerar om möjlighet till barnomsorg under studietiden samt om den lagstadgade rätten till tjänstledighet för studier. Enligt rektorn får eleverna i sådana fall denna information i samband med informationsdagen.

Identifierade utvecklingsområden

Kommunen saknar intern samordning för den uppsökande verksamheten och har begränsad samverkan med externa aktörer

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen samt etablera samverkan med externa aktörer.

Enligt skollagen ansvarar hemkommunen för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹ Hemkommunen har enligt skollagen vidare en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering som de följer avseende hur de tar reda på vilka kommunmedborgare som har ett behov av utbildning.²

Granskningen visar att Kumla kommun inte bedriver något planerat eller genomtänkt arbete som syftar till att arbeta uppsökande gentemot vuxna kommuninvånare som ha rätt till och behov av utbildning på grundläggande nivå. Kommunen saknar en samordning inom den egna organisationen som stödjer det uppsökande arbetet och det behöver utarbetas rutiner för verksamheten. Vidare saknas det en tydlig beskrivning av rollfördelning samt olika funktioners ansvar för att stödja det uppsökande arbetet. Det är exempelvis inte tydliggjort på vilket sätt arbetet med uppsökande verksamhet ska ingå i studie- och yrkesvägledaruppdraget. Detta riskerar bland annat leda till minskad effektivitet då det blir otydligt vem eller vilka funktioner som har det uttalade uppdraget att arbeta med den uppsökande verksamheten. En otydlig arbetsfördelning försvårar även en effektiv arbetsfördelning mellan de olika funktionerna inom kommunen.

Vidare initierar och upprätthåller kommunen i begränsad utsträckning relevant samverkan med andra aktörer, vilket innebär en risk för att kommunen förbiser grupper av elever som har rätt till och är i behov av utbildning på grundläggande nivå.

¹ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

² Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:18) Arbete med studie- och yrkesvägledning, s.16.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen aktualiserar den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller samt stärka den interna samordningen. För att utveckla en välfungerande samordning inom den egna organisationen som syftar till att stödja den uppsökande verksamheten behöver kommunen tydliggöra hur den uppsökande verksamheten ska bedrivas och i vilka sammanhang. Det innebär att tydliggöra rollfördelning och olika funktioners ansvar och se till att dessa tillämpas av medarbetare som är involverade i arbetet. Det kan exempelvis handla om att kommunens arbetsmarknadsfunktion, socialtjänst eller andra funktioner har fungerande samarbeten med studie- och yrkesvägledare som arbetar med uppsökande verksamhet i kommunen. I detta sammanhang vill Skolinspektionen också framhålla vikten av att kommunen ser värdet med en fungerande uppsökande verksamhet och säkerställer att det finns en ändamålsenlig organisation för verksamheten.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen kommunen att etablera samverkan med externa aktörer. Det innefattar att kommunen intar en aktiv roll i samverkan med exempelvis Arbetsförmedlingen och andra relevanta aktörer inom civilsamhället eller fackliga organisationer. Det kan handla om att initiera olika samverkansinsatser, delta operativt i enskilda aktiviteter eller genom möten följa upp olika samarbeten. I detta ingår också att kommunen har ett tydligt och ändamålsenligt syfte med att samverka med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamheten, definierat i en handlingsplan, i avtal eller genom uppdragsbeskrivningar.

Kommunen arbetar inte tillräckligt systematiskt och aktivt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Arbeta systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.

Enligt skollagen ska varje hemkommun aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.³ För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering för det uppsökande arbetet som också

³ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s.845.

följs.⁴ Planeringen bör vara formulerad utifrån de lokala förutsättningarna som råder i den aktuella kommunen.⁵

Av granskningen framgår att kommunen inte arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Kommunen skaffar sig på några olika sätt kännedom om vilka de tänkbara eleverna kan vara men saknar en övergripande planering för arbetet. Kommunen genomför inga återkommande informationsinhämtningar. Därmed saknas ett bredare underlag för att få en samlad bild av målgruppen. De insatser kommunen gör för att ta reda på tänkbara elever fokuserar på ett fåtal grupper av individer. Detta riskerar att kommunen förbiser individer som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och som har rätt till det. Det framgår vidare av granskningen att kommunen inte tillräckligt aktivt söker upp de kvinnor och män i kommunen som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och har rätt till det. Kommunens uppsökande arbete innefattar heller inte några återkommande insatser och är begränsat till ett fåtal grupper av tänkbara elever.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen påbörjar ett arbete med att systematiskt ta reda på vilka grupper av kommuninvånarna som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. I detta ingår att ta fram en övergripande planering för den uppsökande verksamheten och se till att denna planering följs. Arbetet med att ta reda på vilka elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå behöver ha ett brett fokus och innefatta ett flertal grupper av individer. Ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att det uppsökande arbetet ska bygga på ett mer aktuellt och omfattande underlag. För att stärka kvaliteten kan kommunen även utveckla ändamålsenliga sätt att dokumentera resultatet av sin informationsinhämtning.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen att kommunen har ett brett fokus och utvecklar sina metoder för att aktivt söka upp de tänkbara elever som kommunen identifierat. Detta i syfte att nå ut till så stor del av målgruppen som möjligt. Kommunen kan exempelvis på både individ- och gruppnivå genomföra informationsinsatser där informationen är anpassad till målgruppen. Detta kan bland annat genomföras i samarbete med andra myndigheter eller aktörer. Skolinspektionen vill i sammanhanget framhålla att generell information eller att invånarna själva måste hitta relevant information inte är tillräckligt.

⁴ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:18) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

⁵ Prop. 2000/01:27, s.41.

Kommunens arbete för att skapa motivation till studier är begränsat

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Av förarbetena till skollagens bestämmelse om den uppsökande verksamheten framgår att det för denna grupp krävs ett omfattande och tidskrävande motivationsskapande arbete.⁶ Av förarbetena framgår också att människor har olika förutsättningar för lärande på grund av tidigare skolgång och arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande.⁷ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete.⁸

Av granskningen framgår att kommunens arbete med att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier främst riktar sig till de grupper av individer som på eget initiativ tar kontakt med vuxenutbildningen eller som studerar komvux i svenska för invandrare (sfi). Det är också främst denna målgrupp som kommunen erbjuder informerande och motiverande insatser som präglas av personliga möten. Vidare är det också dessa individer som särskilt får information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor som är viktiga för att individen ska motiveras till att delta i studier.

Skolinspektionen rekommenderar därför att kommunen utvecklar arbetet med att ta reda på behov och önskemål för att delta i studier som kan finnas hos målgruppen och utifrån detta skapa motivation till studier. I detta arbete ingår att även rikta sig till andra delar av målgruppen än personer som själva kontaktar kommunen eller som redan befinner sig i verksamheten. Det handlar också om att ta hänsyn till att olika individer kan finnas i en spännvidd vad gäller motivation, från de mest svårmotiverade till de som är mer målinriktade.

⁶ Prop. 2000/01:72, s.41 och 42.

⁷ Prop. 2000/01:72, s, 41.

⁸ Läroplan för vuxenutbildning (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

Kommunen behöver även utveckla ett arbetssätt som ser till att jämställdhetsperspektivet beaktas i det uppsökande arbetet. Därvid behöver kommunen genomföra personliga möten i fler typer av sammanhang för att nå, informera och motivera fler grupper av tänkbara elever att påbörja studier inom den grundläggande vuxenutbildningen.

Skolinspektionen rekommenderar vidare att kommunen tydliggör när och hur de tänkbara eleverna ska få information om praktiska villkor som kan vara viktiga för deras motivation och beslut att påbörja sina studier.

På Skolinspektionens vägnar

X Marcus Rönnegård

Beslutsfattare
Signerat av: Marcus Rönnegård

X Helen Lundell Sjöberg

Föredragande
Signerat av: Helen Lundell Sjöberg

I handläggningen av ärendet har även utredarna Johannes Eklund och Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Kumla kommun den 21 oktober 2025. Besöket genomfördes av utredarna Helen Lundell Sjöberg och Johannes Eklund.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Tre enskilda intervjuer med tre elever som studerar på grundläggande nivå
- En intervju med tjänsteperson som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med ansvarig chef för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁹

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.¹⁰ Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.¹¹

Det är hemkommunen¹² som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹³ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.¹⁴ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.¹⁵ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.¹⁶

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

⁹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

¹⁰ 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

¹¹ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

¹² Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

¹³ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

¹⁴ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹⁵ Prop. 1990/91:85, s. 120.

¹⁶ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning. Begreppet "aktivt" finns i bestämmelsen om kommuners uppsökande verksamhet för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del av sådan utbildning.¹⁷ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁸

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.¹⁹

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

¹⁷ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 845.

¹⁸ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

¹⁹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.²⁰

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.²¹ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²²

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.²³

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.²⁴ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.²⁵ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

²⁰ Prop. 2000/01:72, s. 42.

²¹ Prop. 2000/01:72, s. 45.

²² Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

²³ Prop. 2000/01:72, s. 47.

²⁴ Prop. 1990/91:85, s. 152.

²⁵ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.²⁶

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.²⁷

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁸

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

²⁶ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

²⁷ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁸ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.²⁹

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.³⁰

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.³¹ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.³²

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.³³ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.³⁴

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

²⁹ Lvx12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

³⁰ Lvx 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

³¹ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

³² Prop. 2016/17:171, s. 399.

³³ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

³⁴ Prop. 2016/17:171, s. 400.

Skolinspektionen

Dnr 2024:9209

20 (20)